

DE OVERGANG NAAR HET IMPERIUM EN DE KANSSEN VOOR DE BEVRIJDINGSSTRIJD

In zijn grauwe toekomstroman '1984' voorzagt George Orwell dat de wereld zou verdeeld zijn in drie grote superstaten. Zij zouden met elkaar op voet van oorlog staan. Maar deze oorlog is echter niet meer de wanhopige, alles-vernielende strijd die hij was in de eerste decennia van de twintigste eeuw. Het is een oorlogvoeren met beperkte doelstellingen tussen tegenstanders die niet in staat zijn elkaar te vernietigen, die geen materiële reden hebben om te vechten en die niet verdeeld zijn door enig werkelijk ideologisch verschil. Het gedrang om afzetgebieden, een van de belangrijkste redenen voor vroegere oorlogen, is er tot een einde gekomen, terwijl de jacht naar grondstoffen niet langer een zaak is van leven of dood. In elk geval is ieder van de drie superstaten zo uitgestrekt, dat hij bijna alle grondstoffen, die hij nodig heeft, binnen zijn eigen grenzen kan verkrijgen. De maatschappij die Orwell zich voor de nabije toekomst zag aftekenen (hij schreef zijn roman vlak na het einde van de Tweede Wereldoorlog), was een oligarchisch collectivisme: een collectief systeem dat geregeerd wordt door een kleine groep die tot de bevoorrechte klassen behoort, waarbuiten aan niemand enig direct of indirect aandeel in het bestuur van het land is vergund. Terwijl in het verleden de heersende groepen van alle landen elkaar echt bestreden, wordt in '1984' de oorlog door iedere heersende groep gevoerd tegen de eigen onderdanen en het doel van de oorlog is niet om gebiedsveroveringen te maken of te voorkomen, maar om de structuur der samenleving in stand te houden. Het woord 'oorlog' zelf is derhalve misleidend geworden. Het zou waarschijnlijk juist zijn om te zeggen dat de oorlog, door constant te worden, heeft opgehouden te bestaan. George Orwell voorzagt dat de drie superstaten, in plaats van elkaar te bestrijden, zouden overeenkomen om voortdurend in vrede te leven, elk onschendbaar binnen zijn eigen grenzen. Een vrede die waarlijk blijvend was zou hetzelfde betekenen als een permanente oorlog. Dit is de diepere betekenis van de leuze: 'Oorlog is vrede'.

George Orwell was nog veel te optimistisch! Hij dacht dat de wereld tussen drie supermachten zou verdeeld worden. Met de mondialisering van de kapitalistische productie en handel, waar we momenteel getuige van zijn, stappen we het Imperium binnen: het kapitalisme is een wereldrijk geworden. Was in de Oudheid het Romeinse Imperium nog beperkt tot het middellandse zeegebied, en oefende het Britse Rijk enkel haar macht uit over haar kolonies, dan kunnen we nu stellen dat de wereld één rijk geworden is, waar het Kapitaal regeert. De macht van de natie-staten is uitgehold, de meest afgelegen gebieden en volkeren zijn in de kapitaalsstroom opgenomen. Deze nieuwe wereldorde brengt niet enkel nieuwe vormen van controle met zich mee, maar veroorzaakt ook nieuwe vormen van strijd en subversie, waaruit - misschien - eens een tegen-Imperium kan ontstaan.

Dit is in een notedop de kern van het betoog van Toni Negri en Michael Hardt in een boek dat van uitzonderlijk belang is: 'Empire', Exils Ed., Paris, 2000 (er bestaat zowel een

Franse als een Engelse uitgave, en een Nederlandse uitgave ligt in het verschiet).

We vertaalden twee fragmenten, die wij u hier willen voorleggen.

Het Imperium neemt zienderogen vaste vorm aan. In de loop van de afgelopen decennia, met de afschaffing van de koloniale regimes, en nog sneller na de uiteindelijke ineenstorting van de Sovjetrussische barrières tegen de westerse wereldhandel, maken we een onstuitbare en onomkeerbare mondialisering mee van de economische en culturele ruil. Naast de wereldmarkt en de mondiale productiecircuits is er een mondiale orde ontstaan, een nieuwe machtslogica en een nieuwe machtsstructuur - kortom, een nieuwe vorm van soevereiniteit. Het Imperium is het politieke subject dat daadwerkelijk de wereldmarkt regelt, het is de soevereine macht dat de wereld regeert.

Volgens velen betekent de mondialisering van de kapitalistische productie en handel dat de economische relaties minder afhankelijk geworden zijn van de politieke controle, dus dat de politieke soevereiniteit afgenomen is. Sommigen begroeten dit nieuwe tijdperk als de bevrijding van de kapitalistische economie van de restricties en de vervormingen die de politieke machten haar opgelegd hadden; anderen daarentegen betreuren dit omdat zij de institutionele wegen afsluiten waarlangs de werknemers en de burgers de koude logica van het kapitalistische winststreven konden beïnvloeden of contesteren. Het is juist dat met het voortschrijden van de mondialisering de soevereiniteit van de natie-staten, terwijl zij verregaand behouden bleef, langzaam uitgehouden werd. De elementaire factoren van productie en handel - geld, technologie, personeel en waren - steken de grenzen over met een toenemend gemak; daaruit volgt dat de natie-staat steeds minder macht heeft om deze bewegingen te reguleren en om zijn autoriteit over de economie op te leggen. Zelfs de overheersende natie-staten kunnen niet langer meer beschouwd worden als hoogste en soevereine autoriteiten, zij het buiten hun grenzen, zij het er binnen. *In elk geval betekent de uitholling van de soevereiniteit van de natie-staten niet dat de soevereiniteit als dusdanig afgenomen is.* In de loop van de huidige transformaties regelen de politieke controles, de staatsfuncties en de regelmechanismen nog steeds het domein van de productie en van de economische en sociale ruil. Het is onze fundamentele hypothese dat de soevereiniteit een nieuwe vorm aangenomen heeft, die samengesteld is uit een reeks nationale en supranationale organismen die met elkaar in een eensluidende regeringslogica verenigd zijn. Het is deze nieuwe wereldwijde vorm van soevereiniteit die wij Imperium noemen.

De teruglopende soevereiniteit van de natie-staten en hun groeiende onmacht om de economische en culturele ruil te reguleren vormen in feite de eerste symptomen van de opkomst van het Imperium. De soevereiniteit van de natie-staat vormde de hoeksteen van de imperialismen die de Europese grootmachten in de loop van de moderne tijden uitgebouwd hebben. Onder 'Imperium' verstaan wij nochtans iets compleet anders dan het 'imperialisme'. De grenzen zoals die vastgelegd werden door het moderne systeem van de natie-staten zijn van fundamenteel belang geweest voor het kolonialisme van Europa en

voor zijn economische expansie: de landsgrenzen van de natie beperkten het centrum van de macht van waaruit men de macht over de externe territoria uitoefende, dankzij een systeem van kanalen en van obstakels die de stroom van de productie en van de circulatie zowel mogelijk maakten als afremden. Het imperialisme was werkelijk een uitbreiding van de soevereiniteit van de Europese natie-staten tot buiten hun eigen grenzen. Uiteindelijk konden bijna alle gebieden van de wereld verdeeld en verkaveld worden, en de wereldkaart kan gecodeerd worden in Europese kleuren: rood voor de Britse gebieden, blauw voor de Franse, groen voor de Portugese, enzovoorts. Daar waar de moderne soevereiniteit wortel schoot vestigde zij een Leviathan die zijn maatschappelijke domeinen overheerste en hiërarchische territoriale grenzen oplegde, zowel om met politiemethodes de zuiverheid van zijn eigen identiteit te controleren als om alles wat anders was uit te sluiten.

De overgang naar het Imperium vloeit voort uit de deemstering van de moderne soevereiniteit. In tegenstelling tot het imperialisme vestigt het Imperium geen territoriaal machtscentrum en baseert het zich niet op vastgelegde grenzen of barrières. Het is een *gedecentraliseerd* en *gedeterritorialiseerd* regeringsapparaat, dat geleidelijk de ruimte van de hele wereld integreert binnen haar open grenzen, die voortdurend verlegd worden. Het Imperium beheert hybride identiteiten, flexibele hiërarchieën en meervoudige handelsrelaties door haar commandonetwerken aan te passen. De verschillende nationale kleuren van de imperialistische wereldkaart worden met elkaar versmolten tot de wereldwijde regenboog van het Imperium.

De omvorming van de moderne imperialistische geografie van de werelddol en de realisering van de wereldmarkt zijn tekenend voor een overgang in de kapitalistische productiewijze. Belangrijker nog: de ruimtelijke opdeling in drie 'werelden' (de eerste, de tweede en de 'derde wereld') loopt zodanig in elkaar over dat we onophoudelijk de eerste wereld terugvinden in de derde, de derde wereld in de eerste, en de tweede bijna nergens meer. Het kapitaal lijkt te maken te hebben met een regelmatige wereld - d.w.z. met een wereld die bepaald wordt door gecompliceerde en nieuwe vormen van differentiatie en van homogenisering, van deterritorialisering en van reterritorialisering. De afbakening van de parcours en van de grenzen van deze nieuwe wereldwijde stromen is gepaard gegaan met een transformatie van de heersende productieprocessen zelf; daaruit vloeide voort dat de rol van de industriële fabrieksarbeid beperkt werd en dat men prioriteit verleend heeft aan de arbeid op het vlak van de communicatie, van de coöperatie en van de verbindingen. In de postmodernisering van de wereldeconomie neigt de creatie van rijkdom meer en meer naar wat wij de *biopolitieke* productie noemen, d.w.z. de productie van het maatschappelijke leven zelf, waarin de economie, de politiek en de cultuur meer en meer met elkaar samenvallen en meer en meer in elkaar opgaan.

Talrijk zijn zij die de opperste macht van deze mondialisering en van de nieuwe wereldorde in de Verenigde Staten situeren. Hun aanhangers bewieroken hen als de *leader* van de wereld en als de enige grootmacht; hun tegenstanders klagen hen aan als een imperialistische onderdrukker. Beide opvattingen zijn gebaseerd op het idee dat de V.S.

eenvoudigweg de jas van de wereldmacht, die de Europese naties hebben laten vallen, terug aangetrokken hebben. Indien de 19de eeuw een Engelse eeuw was, dan was de twintigste eeuw die van Noord-Amerika, d.w.z. dat indien de moderniteit Europees was, de postmoderniteit Amerikaans is. De zwaarste aanklacht die de critici kunnen formuleren is dat de V.S. in feite de praktijk van de oude Europese imperialismes herhalen; hun aanhangers bejubelen daarentegen de V.S. als de meest efficiënte en meest welvarende wereldleider, die herstelt wat de Europeanen verknoeit hebben. Onze werkhypothese - volgens dewelke er een nieuwe imperiale vorm van soevereiniteit ontstaan is - spreekt deze twee opvattingen tegen. *De Verenigde Staten vormen niet het centrum van een imperialistisch project; en in feite kan geen enkele natie-staat dit momenteel doen.* Het imperialisme is ten einde. Geen enkele natie zal nog een wereldmacht vormen zoals de naties van het moderne Europa dat geweest zijn.

De V.S. bekleden ongetwijfeld een bevoorrechte positie in het Imperium, maar dit voorrecht vloeit niet voort uit hun verwantschap met de oude Europese imperialistische machten, maar uit hun verschillen daarmee. Deze verschillen zijn heel duidelijk waar te nemen als we onze aandacht toespitsen op de zuiver imperiale - en niet imperialistische - fundamente van de Constitutie van de V.S.; onder 'constitutie' verstaan we zowel de *formele* Grondwet, d.w.z. het geschreven document met zijn diverse amendementen en wetgevende arsenalen, alsook de *materiële constitutie*, d.w.z. de vorming en constante herziening van de samenstelling van de maatschappelijke krachten. Thomas Jefferson, de auteurs van de *Federalist* en de andere ideologen van de oprichting van de V.S. werden allen geïnspireerd door het oude imperiale model; zij meenden dat zij aan de andere kant van de Oceaan een nieuw wereldrijk vestigden, met open grenzen, in onophoudelijke expansie, en waarin de macht in feite verdeeld werd in netwerken. Deze imperiale theorie is doorheen de geschiedenis van de Constitutie van de V.S. gerijpt en verschijnt tegenwoordig op wereldschaal in zijn volkomen verwerkelijkte vorm.

Wij dienen te onderlijnen dat wij hier 'Imperium' niet opvatten als een *metafoor* - hetgeen de verwantschap tussen de huidige wereldorde en de imperia van Rome, van China, van Amerika, enz., zou moeten aanduiden - maar veeleer als een concept, hetgeen in wezen een theoretische benadering vereist. Het begrip Imperium wordt in feite gekarakteriseerd door een afwezigheid van grenzen: de regering van het Imperium kent geen grenzen. Het begrip Imperium veronderstelt dus in principe op de eerste plaats een regime dat de totaliteit van de ruimte omvat en dat effectief de 'geciviliseerde' wereld in zijn geheel bestuurt. Geen enkele territoriale grens belet zijn heerschappij. Op de tweede plaats verschijnt het begrip Imperium niet als een historisch regime dat ontstaan is uit een verovering, maar veeleer als een orde die effectief de loop van de geschiedenis opschort en daardoor de huidige staat van zaken voor de eeuwigheid vastlegt. Vanuit het standpunt van het Imperium betekent het de wijze waarop de dingen voor altijd vastliggen en de wijze waarop zij voor de eeuwigheid bedacht werden. M.a.w., het Imperium stelt haar macht niet voor als een overgangsmoment in de loop van de geschiedenis, maar als een regime zonder tijdelijke grenzen, dus in dit opzicht buiten de geschiedenis of op het einde ervan. Op de derde plaats

functioneert de macht van het Imperium op alle niveaus van de maatschappelijke orde, tot in de verste hoeken van het maatschappelijke leven. Niet enkel beheert het Imperium een grondgebied en een bevolking, maar zij creëert ook een reële wereld die zij bewoont. Niet ermee tevreden dat het de menselijke interacties regelt, probeert het Imperium ook rechtstreeks de menselijke natuur te reguleren. Het voorwerp van haar macht is het sociale leven in zijn integraliteit, op zulke wijze dat het Imperium in feite de paradigmatische vorm van de *biomacht* vertegenwoordigt. Ten slotte, alhoewel de praktijk van het Imperium onophoudelijk in bloed baadt, is het concept Imperium steeds gewijd aan de vrede - een eeuwige en universele vrede, buiten de geschiedenis.

Het Imperium waar wij mee geconfronteerd worden beschikt over een enorme macht tot onderdrukking en destructie - maar dit feit mag in geen enkel opzicht ons doen terugverlangen naar de oude vormen van overheersing. De overgang naar het Imperium en diens globalisering bieden in feite nieuwe mogelijkheden voor de bevrijdingskrachten. De mondialisering is natuurlijk niets unieks, en de verschillende ontwikkelingen die wij vaststellen zijn niet eenvormig noch eenduidig. Onze politieke opdracht, zo menen wij, bestaat er niet louter in om weerstand te bieden aan deze ontwikkelingen, maar om hen te reorganiseren en hen te reoriënteren naar nieuwe doeleinden. De creatieve krachten van de massa (*la multitude*) die het Imperium ondersteunt zijn evenzeer in staat om op autonome wijze een tegen-Imperium uit te bouwen, d.w.z. een alternatieve politieke organisatie voor de wereldhandel en de wereldstromen. De strijd die de contestatie en de ondermijning van het Imperium beoogt, net zoals die welke een waarachtige alternatieve oplossing willen uitwerken, zal zich ook afspelen op het imperiale terrein zelf - en inderdaad beginnen er reeds nieuwe strijdvormen van deze aard op te duiken. Doorheen deze strijdvormen, net zoals doorheen andere vormen van strijd, staat de massa (*la multitude*) voor de taak om nieuwe democratische vormen en een nieuwe constituerende macht uit te vinden, die ons op een goeie dag doorheen het Imperium zullen leiden, en nog veel verder.

(Toni Negri en Michael Hardt, 'Empire', Exils Ed., Paris, 2000, p. 16-20)

De mol en de slang.

Toni Negri en Michael Hardt stellen dat de arbeid en de revolte erg veranderd zijn. In de voorbije periode verstond men onder de categorie van het proletariaat de industriële arbeidersklasse, met als kenmerkende figuur de fabrieksarbeider. Tegenwoordig, zo stellen zij, is deze arbeidersklasse bijna van de horizon verdwenen. Zij heeft niet opgehouden te bestaan, maar zij heeft haar vooraanstaande rol in de kapitalistische economie verloren. Het proletariaat is niet meer wat het was, maar dat wil niet zeggen dat zij verdwenen is. Toni Negri en Michael Hardt verstaan onder de categorie van het proletariaat iedereen die uitgebuit wordt en onderworpen is aan de kapitalistische overheersing, maar dit feit betekent niet dat het proletariaat een homogene of ongedifferentieerde eenheid zou

vormen. Zij is opgedeeld in verschillende lagen of strata. De immateriële arbeid - op het vlak van de communicatie, van de coöperatie, van de productie en van de reproductie - heeft aan belang gewonnen. Al deze verschillende arbeidsvormen zijn evenwel nog steeds onderworpen aan de kapitalistische discipline en aan de kapitalistische productieverhoudingen. Toni Negri en Michael Hardt blijven dan ook spreken van proletarische arbeidsvormen en van proletarische strijd. Maar, zoals gezegd, op de eerste plaats gaat het hen erom het nieuwe daarin te onderscheiden.

In de loop van de afgelopen halve eeuw, en vooral in de twee decennia die de 'gebeurtenissen van '68' scheiden van de val van de muur van Berlijn, is de herstructurering en de mondiale expansie van de kapitalistische productie gepaard gegaan met een transformatie van de proletarische strijd. Zoals we gezegd hebben, lijkt de configuratie van een strijdcyclus die gebaseerd is op de communicatie en de vertaling van gemeenschappelijke verlangens van gerevolteerde arbeiders niet meer te bestaan. Het feit dat de cyclus - als specifieke vorm van de verbinding van de diverse strijdbewegingen - verdwenen is, betekent nog niet dat we in een abyssale leegte beland zijn. Integendeel, we kunnen zien hoe krachtige gebeurtenissen zich op het wereldtoneel voordoen, en we vinden daarin een spoor terug van de weigering van de uitbuiting van de massa (*la multitude*), en een nieuwe soort van solidariteit en van proletarisch militantisme.

Laten wij bijvoorbeeld een blik werpen op de radicaalste en krachtigste confrontaties die er in de eindigende twintigste eeuw plaatsgevonden hebben: de gebeurtenissen op het Tiananmenplein in 1989, de Palestijnse Intifada tegen de Israëlische bezetting, de rellen in Los Angeles in 1992, de opstand van Chiapas die in 1994 begonnen is, de stakingen die Frankrijk in december 1995 lamgelegd hebben en die welke Zuid-Korea troffen in 1996. Elk van deze strijdbewegingen had zijn eigen kenmerken en was gebaseerd op directe regionale belangen, zodanig dat we hen op geen enkele manier met elkaar kunnen verbinden zoals schakels in een keten van opstand. Geen enkel van deze gebeurtenissen heeft een strijdcyclus op gang gebracht, omdat de verlangens en de noden die zij uitdrukten niet 'vertaald' konden worden en niet omgezet konden worden van de ene context naar de andere. M.a.w., de - potentiële - revolutionairen die in andere delen van de wereld ageren en de gebeurtenissen van Peking, Naploes, Los Angeles, Parijs of Seoul vernemen, hebben daar niet onmiddellijk hun eigen strijd in herkent. Indien deze confrontaties niet in een andere context kunnen overgeplaatst worden, dan ontbreekt het hen ook aan lokale communicatie, zodanig dat zij, dààr waar zij tot uitbarsting komen, dikwijls slechts van zeer korte duur zijn. Dààr schuilt ongetwijfeld één van de meest fundamentele en meest prangende paradoxen van deze tijd: in deze tijd van zo zeer geprezen communicatie *is de strijd oncommuniceerbaar*.

Deze paradox van de oncommuniceerbaarheid maakt het begrip en de expressie van de nieuwe macht die uit deze nieuwe strijdbewegingen voortvloeit, uiterst moeilijk. Wij zouden in staat moeten zijn om toe te geven dat deze strijdbewegingen in intensiteit gewonnen hebben wat zij aan verbreiding, aan duur en aan communiceerbaarheid verloren

hebben. Wij zouden in staat moeten zijn om in te zien dat, alhoewel al deze strijdbewegingen geconcentreerd waren op hun eigen lokale en directe toestand, zij daarom niet minder problemen van supranationaal belang gesteld hebben, problemen die eigen zijn aan de nieuwe configuratie van de imperiale kapitalistische regulatie. In Los Angeles bijvoorbeeld werden de rellen gevoed door lokale racistische tegenstellingen en door schema's van economische en sociale uitsluiting die, in meer dan één opzicht, eigen zijn aan deze (post-)urbane zone; maar de gebeurtenissen werden bijna onmiddellijk uitgebreid op een algemener vlak doordat zij een weigering van het postfordistische regime van sociale controle uitdrukten. De fordistische regimes van compromis en van sociale bemiddeling hebben het beheer van raciaal en sociaal uiteenlopende metropolitane zones en bevolkingen onstabiel gemaakt. Dat hebben de rellen van Los Angeles aangetoond (en in een bepaald opzicht geldt dit ook voor de Intifada). De plunderingen van winkels en het in brand steken van privé-eigendom waren niet louter metaforen; het drukte de mobiliteit en de kwetsbaarheid uit van de sociale postfordistische bemiddeling in de huidige wereldsituatie. Ook in Chiapas was de opstand in het begin geconcentreerd op lokale eisen: problemen van uitsluiting en van een gebrek aan specifieke vertegenwoordiging in de Mexicaanse maatschappij en in de Mexicaanse staat, hetgeen lange tijd - in min of meerdere mate - het lot was van de raciale hiërarchieën in gans Latijns-Amerika. De zapatistische opstand was nochtans niet vanaf het begin een strijd tegen het maatschappelijk regime dat opgelegd werd door de ALENA (Noord-Amerikaans Vrijhandelsverdrag) en, meer in 't algemeen, tegen de systematische uitsluiting en onderwerping in de regionale uitbouw van de wereldmarkt. Uiteindelijk gingen de massale stakingen van Peking, net zoals die van Seoul en van Parijs, over specifieke, lokale en nationale problemen (zoals over loon, pensioen en werkloosheid), maar de strijd werd heel snel opgevat als een duidelijke contestatie van de nieuwe economische en sociale oriëntatie van de wereld. De stakingen in Frankrijk beoogden op de eerste plaats een nieuwe opvatting van het politieke domein, een nieuwe constructie van de publieke ruimte, tegen de neoliberale privatiseringsmechanismen die min of meer overal de projecten van kapitalistische mondialisering begeleiden. Het is misschien juist *omdat* al deze strijdbewegingen oncommuniceerbaar zijn, dus uitgesloten van een horizontale verplaatsing onder de vorm van een cyclus, dat zij verplicht zijn vertikaal op te springen en onmiddellijk het wereldniveau te bereiken.

Wij zouden in staat moeten zijn om te begrijpen dat er geen nieuwe cyclus van internationalistische strijd ontstaat, maar veeleer een nieuwe vorm van sociale bewegingen. M.a.w., wij zouden in staat moeten zijn om het fundamenteel nieuwe van al deze strijdbewegingen in te zien, ondanks hun verregaande verschillen. Ten eerste. Alhoewel zij diep geworteld is in de lokale traditie, slaat elke strijd onmiddellijk over naar het mondiale niveau en viseert zij de constitutie van het Imperium in zijn algemeenheid. Ten tweede. Al deze strijdbewegingen heffen het onderscheid tussen economische conflicten en politieke conflicten op. Zij zijn zowel van economische, van politieke als van culturele aard - bijgevolg zijn het biopolitieke strijdbewegingen, bewegingen over de vorm van het leven. Het zijn ook constituerende strijdbewegingen, die nieuwe publieke ruimtes en nieuwe

vormen van communauteit creëren.

Wij zouden in staat moeten zijn dit alles in te zien, maar dat is niet zo gemakkelijk. Zelfs als we het nieuwe van deze situaties erkennen, zijn wij in feite verplicht om toe te geven dat wij gegeneerd zijn door de indruk dat deze strijdbewegingen altijd al oud, achterhaald en anachronistisch zijn. De beweging van het Tienanmenplein sprak een taal die reeds lang uit de mode leek: gitaren, halsdoekjes, tenten en slogans leken een verlate echo van het Berkeley van de jaren zestig. Op dezelfde manier leken de rellen van Los Angeles een herhaling van de aardverschuiving van de raciale conflicten die de V.S. in dezelfde jaren kende. Wat de stakingen van Parijs en Seoul betreft, zij lijken ons terug te voeren naar het tijdperk van de fabrieksarbeider, alsof het de laatste opstoot van de zieltogende werkende klasse betrof. Al deze conflicten - die werkelijk nieuwe elementen op de dagorde stelden - leken vanaf het begin reeds oud en achterhaald, precies omdat zij niet konden communiceren, omdat hun taal niet kon worden vertaald. Deze conflicten communiceerden niet, ondanks hun hypermediatisatie (televisie, internet, enz.). Nogmaals: wij worden geconfronteerd met de paradox van de oncommuniqueerbaarheid.

Wij kunnen zeker en vast bepaalde reële obstakels identificeren die de communicatie van de strijd blokkeren. Eén van deze obstakels is het gebrek aan herkenning van een gemeenschappelijke vijand tegen wie de strijd zou gericht zijn. Peking, Los Angeles, Naploes, Chiapas, Parijs, Seoul: al deze situaties lijken van erg bijzondere aard te zijn, maar in feite viseren zij allen rechtstreeks de wereldorde van het Imperium en zoeken zij naar een alternatief. Het is dus een essentiële politieke taak om de aard van de gemeenschappelijke vijand duidelijk te stellen. Een tweede obstakel - dat in feite voortvloeit uit het eerste - is dat er geen gemeenschappelijke vertolker van de conflicten bestaat die de specifieke taal van elk zou kunnen 'vertalen' in een kosmopolitisch esperanto. De conflicten in andere delen van de wereld en zelfs onze eigen conflicten lijken geschreven te zijn in een onverstaanbare vreemde taal. Ook dat roept een belangrijke politieke taak op: een nieuwe gemeenschappelijke taal te creëren dat de communicatie moet mogelijk maken, zoals de codes van het anti-imperialisme en het proletarisch internationalisme dat waren voor de strijd van de voorbije periode. Misschien vereist dit een nieuwe vorm van communicatie die zou functioneren niet op basis van gelijkenissen maar op basis van verschillen: een soort communicatie van bijzonderheden.

Een gemeenschappelijke vijand identificeren en een gemeenschappelijke taal voor de conflicten uitvinden, zijn ongetwijfeld belangrijke politieke taken - en in dit boek benadrukken wij die dan ook zo veel mogelijk - maar onze intuïtie zegt ons dat deze analyses uiteindelijk niet erin zal slagen om het reële potentieel van de nieuwe conflicten te vatten. M.a.w., onze intuïtie suggereert ons dat het model van horizontale articulatie van de strijd in een cyclus niet langer meer van toepassing is om de weg te onderscheiden waarin de hedendaagse conflicten een mondiale betekenis en een mondiaal belang verkrijgen. Een dergelijk model maakt ons in feite blind voor hun werkelijk nieuwe potentieel.

Marx heeft de continuïteit van de proletarische strijdcyclus van het 19de eeuwse Europa uitgedrukt met het beeld van een mol en onderaardse gangen. De mol kwam volgens Marx naar buiten in tijden van openlijke klassenstrijd en trok zich daarna onder de grond terug, niet om er passief te overwinteren, maar om zijn tunnels te graven, met verloop van tijd voort te schrijden en zich te wenden in de richting van de geschiedenis, en om naar buiten te komen telkens als de situatie daar goed voor was (1830, 1848, 1871): 'Goed gewerkt, oude mol!' Wat ons betreft, wij vermoeden dat de oude mol van Marx dood is. In de huidige overgang naar het Imperium lijkt het er volgens ons inderdaad op dat de gestructureerde tunnels van de mol vervangen werden door de ontelbare golvingen van de slang. De dieptes van de moderne wereld en diens ondergrondse tunnels zijn met de postmoderniteit aan de oppervlakte gekomen. De hedendaagse strijdbewegingen golven geluidloos doorheen de imperiale landschappen van het aardoppervlak. De oncommuniqueerbaarheid van de strijd, het gebrek aan goed gestructureerde ondergrondse tunnels betekent misschien in werkelijkheid veeleer een kracht dan een zwakte: een kracht omdat alle bewegingen direct uit zichzelf subversief zijn en dat zij geen enkele hulp of geen externe uitbreiding verwachten om doeltreffend te kunnen zijn. Hoe meer het kapitaal zijn mondiale productienetwerken uitbreidt, des te krachtiger is - misschien ? - elk apart punt van de revolutie. Door enkel maar hun eigen kracht te concentreren, door hun energie samen te ballen tot een gespannen en compacte boog, raken deze 'slangachtige' strijdbewegingen misschien rechtstreeks de hoogste niveau's van de imperiale orde. Het Imperium lijkt op een oppervlakkige wereld, wier virtuele centrum onmiddellijk bereikbaar is vanaf elk punt van het aardoppervlak. Indien deze punten iets als een nieuwe strijdcyclus zouden vormen, dan zou het om een cyclus gaan die gedefinieerd wordt niet door de communicatieve uitbreiding van de conflicten, maar veeleer door hun bijzondere oorsprong, door de intensiteit die hun één voor één kenmerkt. Kortom, deze nieuwe fase wordt gedefinieerd door het feit dat diens conflicten niet horizontaal met elkaar verbonden worden, maar dat elkeen vertikaal en rechtstreeks naar het virtuele centrum van het Imperium opspringt.

Vanuit het gezichtspunt van de revolutionaire traditie zou men kunnen opwerpen dat de tactische successen van revolutionaire acties in de 19de en 20ste eeuw allen gekenmerkt werden door de bekwaamheid *de zwakste schakel* van de imperialistische keten te kunnen verbreken: dat is het abc van de revolutionaire dialectiek, en het kan er bijgevolg op lijken dat de huidige situatie niet veel goeds voorspelt. Het is ongetwijfeld juist dat de 'slangachtige' strijdbewegingen die we momenteel meemaken geen duidelijke revolutionaire tactiek vertonen, zelfs lijkt het erop dat zij vanuit tactisch oogpunt volkomen onbegrijpbaar zijn. Gezien we geconfronteerd worden met een reeks erg subversieve sociale bewegingen die de hoogste niveau's van de imperiale organisatie treffen, is het misschien niet langer nodig om het oude onderscheid tussen strategie en tactiek aan te houden. In de constitutie van het Imperium bestaat er niet langer meer een 'buitenkant' van de macht, dus er bestaan niet langer meer zwakke schakels - indien we daaronder een extern element verstaan waarin de uitdrukking van de mondiale macht kwetsbaar is. Om

van belang te zijn moet elk conflict het hart van het Imperium treffen, de plaats van haar kracht. Dit feit betekent evenwel niet dat enige geografische regio voorrang zou hebben, alsof enkel sociale bewegingen in Washington, Genève of Tokyo het hart van het Imperium zouden kunnen raken. De constructie van het Imperium en de mondialisering van de economische en culturele relaties impliceren daarentegen dat haar virtuele centrum op om-het-even-welk punt kan aangevallen worden. De tactische overwegingen van de oude revolutionaire school zijn daardoor *ipso facto* volkomen inefficiënt geworden: de enige beschikbare strategie voor de nieuwe strijdbewegingen is dus die van een constituerende tegen-macht die in de schoot zelf van het Imperium ontstaat.

(Toni Negri en Michael Hardt, 'Empire', Exils Ed., Paris, 2000, p. 83-90.)

Over de auteurs.

Michael Hardt doceert literatuur aan de universiteit van Duke (V.S.), en publiceerde o.m. een boek over de Franse filosoof Gilles Deleuze.

Toni Negri (°1933) was docent politieke wetenschappen aan de universiteit van Padua, Italië. In de jaren zestig verwoordde hij de radicale arbeidersstrijd, in 1969 lag hij mee aan de basis van de groepering *Potere Operaio*, dat in 1973 zichzelf ontbond, om plaats te ruimen voor de 'arbeidersautonomie'. Negri stelt dan dat de strijd niet langer meer geconcentreerd is in de grote fabrieken, maar over het geheel van de maatschappij uitgebreid is. Deze strijd wordt gekenmerkt door een weigering van de loonarbeid, en wordt gedragen door de communistische utopie en door 'niet leninistische' organisatievormen, door een band tussen de diverse bewegingen van vrouwen, van arbeiders, van studenten, van 'precairen', van marginalen. De 'beweging van de autonomie' - dat geen omtrek en geen leiding heeft - beoogt niet zo zeer de gewelddadige verovering van de staatsmacht alswel diens opheffing, ze beoogt de wedertoeëigening van een macht die aan de civiele maatschappij onttrokken werd. Dit stond lijnrecht tegenover de doelstellingen van de gevestigde politieke partijen (de Communistische Partij inclusief), die een 'historisch compromis' wilden sluiten. De staat oefende dan ook een hevige repressie uit, hetgeen leidde tot gewelddadige manifestaties en bedrijfsbezettingen. De 'autonome beweging' werd weldra ingehaald door gewelddadige clandestiene groepen als Prima Linea en de Rode Brigades, die rechters, joernalisten en politici ontvoerden en vermoordden - waaronder Aldo Moro, de voorzitter van de Christen-Democraten.

In de lente van 1979 werd Toni Negri gearresteerd, en hij werd ervan beschuldigd het brein van de Rode Brigades te zijn. Na vier-en-een-half jaar voorlopige hechtenis werd hij door de *Partito Radicale* als verkiezingskandidaat voorgesteld, en dank zij zijn parlementaire onschendbaarheid mocht hij de gevangenis verlaten. Hij maakte van de gelegenheid gebruik om naar Frankrijk uit te wijken. In die periode vond in Italië zijn proces plaats. Hij werd van verschillende beschuldigingen vrijgesproken, m.n. als zou hij de leider van de

Rode Brigades geweest zijn en betrokken bij de ontvoering van Aldo Moro. Uiteindelijk werd hij veroordeeld tot 17 jaar gevangenisstraf voor 'gewapende opstand tegen de staat' en tot drie-en-een-half jaar wegens 'morele verantwoordelijkheid' voor de botsingen tussen militanten en politie in Milaan tussen 1973 en 1977. Op 1 juli 1997 heeft Negri zichzelf overgeleverd aan de Italiaanse justitie, in de hoop daarmee een discussie over amnestie voor politieke gevangenen op gang te brengen. Hij zit momenteel zijn straf uit in de gevangenis van Rebibbia in Rome. Hij heeft evenwel het recht om overdag de gevangenis te verlaten.

Tijdens zijn ballingschap in Parijs, dat 14 jaren geduurd heeft, heeft hij les gegeven aan de Ecole normale supérieure van de rue d'Ulm, aan de université Paris-VIII, alsook aan het Collège internationale de philosophie. Hij publiceerde talrijke boeken over politiek en filosofie.